

3. Кайзер Г. Криминология. Введение в основы / Г. Кайзер. – М.: Юрид. лит., 1979. – 319 с.
4. Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі: Закон України від 1 грудня 1994 року № 264/94-ВР // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1994. – № 52. – Ст. 455.
5. Бюллетень Верховного Суда СССР. – М., 1974. – № 4. – С. 9–12.
6. Трубников В.М. Научно-практический комментарий к Закону Украины „Об административном надзоре за лицами, освобожденными из мест лишения свободы” / Трубников В.М. – Х. : „Рубікон”, 1998. – 112 с.
7. Голина В. Судимость и административный надзор / В. Голина, В. Трубников // Радянське право. – К., 1974. – № 5. – С. 75–78.
8. Воронин Ю.А. Типология личности преступников: автореф. дисс. на получение науч. степени канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 „Уголовное право и криминология; исправительно-трудовое право” / Ю.А. Воронин. – Свердловск, 1974. – 34 с.
9. Трубников В.М. Правовой статус засужденных до позбавлення волі / В.М. Трубников, Ю.А. Чеботарьова. – Х. : ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2006. – 367 с.
10. Сахаров А.Б. Ответственность за должностные преступления по советскому уголовному праву / А.Б. Сахаров. – М.: Госюриздат, 1956. – 384 с.
11. Назаренко Д.О. Кримінальна відповідальність за порушення правил адміністративного нагляду: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 / Назаренко Дмитро Олександрович. – Дніпропетровськ: Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ МВС України, 2008. – 220 с.

УДК [343.82: 364 – 78]: 343.261 (477)

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ЗАСАДИ ВИЗНАЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ ІЗ ЗАСУДЖЕНИМИ В КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧИХ УСТАНОВАХ ДЕРЖАВНОЇ ПЕНІТЕНЦІАРНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

Лучко С.В., здобувач

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

Стаття присвячена теоретичним та практичним засадам визначення соціальної роботи із засудженими у кримінально-виконавчих установах Державної пенітенціарної служби України.

Ключові слова: теорія, практика, засади, соціальна робота, засуджений, покарання.

Luchko S.V. ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ И ПРАКТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ОПРЕДЕЛЕНИЯ СОЦИАЛЬНОЙ РАБОТЫ С ОСУЖДЕННЫМИ В УГОЛОВНО-ИСПОЛНИТЕЛЬНЫХ УЧРЕЖДЕНИЯХ ГОСУДАРСТВЕННОЙ ПЕНИТЕНЦИАРНОЙ СЛУЖБЫ УКРАИНЫ / Днепропетровский государственный университет внутренних дел, Украина

Статья посвящена теоретическим и практическим основам социальной работе с осужденными в уголовно-исполнительных учреждениях Государственной пенитенциарной службы Украины.

Ключевые слова: теория, практика, социальная работа, осужденный, наказание.

Luchko S.V. THEORETICAL AND PRACTICAL BASIS OF THE CONCEPT OF THE SOCIAL WORK AT CRIMINAL-EXECUTIVE INSTITUTIONS OF THE STATE PENITENTIARY SERVICE OF UKRAINE / Dnipropetrovsk state university of internal affairs, Ukraine

The article is dedicated to theoretical and practical basis of social work with convicts at criminal-executive institutions of the State Penitentiary Service of Ukraine.

Key words: theory, practice, social work, convict, punishment.

Соціальна робота в Україні має глибоке коріння, але її зміст у наш час зазнає суттєвих змін і доповнень. Поява нового інституту "соціально робота" в кримінально-виконавчому

законодавстві безумовно була пов'язана з необхідністю реформування пенітенціарної системи в Україні, спрямованого на гуманізацію та соціальну переорієнтацію виконання кримінальних покарань з урахуванням міжнародних актів про права і свободи людини, встановлення системи соціальних і правових гарантій, що забезпечують правовий статус засуджених, приведення порядку і умов відбування покарання у відповідність із загальновизнаними міжнародними стандартами.

У зв'язку з цим, для безпосереднього забезпечення оптимальних умов відбування кримінального покарання у вигляді позбавлення волі та проведення із засудженими соціально-виховної і психологічної роботи, були створені відділення соціально-психологічної служби як основна організаційна ланка в структурі установи виконання покарань [4, 169]. Слід наголосити, що установами виконання покарань накопичений певний досвід соціального супроводу, адаптації та реабілітації засуджених у відповідних структурних дільницях в період відбування покарань.

Однак, не дивлячись на вищезазначене, у кримінально-виконавчому праві України, на сьогоднішній день, відсутнє визначення поняття соціальної роботи в установах виконання покарань та його закріплення й конкретизація в кримінально-виконавчому законодавстві. Зазначене актуалізує вивчення даної проблеми та необхідність теоретико-правового обґрунтування соціальної роботи із засудженими в процесі відбування ними покарання.

Теоретичним підґрунтям статті стали праці вітчизняних і зарубіжних вчених, зокрема: В.А. Бадири, Л.В. Багрій-Шахматова, Ю.В. Бауліна, Є.М. Бодюла О.В. Беци, І.Г. Богатирьова, В.О. Глушкова, Т.А. Денисової, М.Г. Деткова, О.М. Джужи, В.О. Корчинського, О.М. Костенка, В.А. Львовичкіна, В.О. Меркулової, О.І. Марцева, М.І. Мельника М.П. Мелентьєва, П.П. Михайленка, О.Є. Наташева, В.П. Петкова, Г.О. Радова, О.Л. Ременсона, І.С. Сергєєва, В.М. Синьова, А.Х. Степанюка, В.М. Трубникова, В.П. Тихого, І.В. Шмарова, І.С. Яковець та ін.

Мета статті розкриває процедуру виконання та відбування засудженою особою кримінального покарання і передбачає роль соціальної роботи в цьому процесі.

Проведений нами аналіз поняття "виховна робота" та "соціально-виховна робота", які закріплені кримінально-виконавчим законодавством країн, показує, що законодавці їх розуміють однаково. Дані поняття вони визначають як цілеспрямовану, планомірну діяльність пенітенціарного персоналу, а також представників інших соціальних інституцій, яка базується на основі психолого-педагогічних принципів, форм і методів та спрямована на формування й закріплення в засуджених поважного відношення до людини, суспільства, прагнення до заняття суспільно корисною діяльністю, сумлінного ставлення до праці, дотримання вимог законів та інших прийнятих у суспільстві правил поведінки, підвищення їх загальноосвітнього і культурного рівнів.

Водночас основними напрямками виховної та соціально-виховної роботи із засудженими визнаються моральне, правове, трудове, естетичне, фізичне, санітарно-гігієнічне виховання засуджених, а також інші його види, які сприяють досягненню мети їх виправлення. Правовий інститут виховного впливу на засуджених до позбавлення волі значно розширився та набув нового змісту у зв'язку із прийняттям Верховною Радою України 11 липня 2003 р. і введенням у дію 1 січня 2004 р. нового Кримінально-виконавчого кодексу України.

Визначення виховної роботи, яка відповідно до Виправно-трудоного кодексу УРСР (1970 р.) була спрямована на виховання засуджених у дусі чесного ставлення до праці, точного виконання законів, бережливого ставлення до державної власності, на підвищення їх свідомості і культурного рівня та розвиток корисної ініціативи [1, 152], змінилось, не втративши вищезазначеного спрямування, на соціально-виховну роботу [2, 65].

Так, вперше на рівні закону закріплено поняття соціальної роботи як цілеспрямованої діяльності персоналу органів і установ виконання покарань та інших соціальних інституцій для досягнення мети виправлення і ресоціалізації засуджених [3, 412]. Цей факт безперечно свідчить про те, що соціальна робота, у поєднанні з виховною, визнається інститутом, який створює умови для досягнення мети кримінально-виконавчого законодавства.

Крім того, соціальну роботу слід розглядати як система соціальних заходів у вигляді сприяння, підтримки та послуг, які надаються окремим особам або групам населення соціальною

службою з метою подолання та пом'якшення життєвих труднощів, підтримання їх соціального статусу і повноцінної життєдіяльності, адаптації в суспільстві [6, 13]. Отже, соціальна робота, включаючи в себе систему соціальних заходів, не повинна обмежуватися виключно матеріальною підтримкою. Також, важливим на нашу думку є той факт, що необхідність надання послуг соціальної допомоги соціальною службою, свідчить про професійний характер цього виду діяльності. Так, О.О. Лук'янчук, досліджуючи правові та організаційні аспекти соціальної роботи із засудженими, які відбувають покарання у виді позбавлення волі [7, 48], соціальну допомогу засудженим визначає в широкому та вузькому розумінні.

У широкому розумінні, як сукупність організаційно-правових, соціально-економічних та ідеологічних заходів, спрямованих на створення умов, що сприяють включенню засуджених в нормальну життєдіяльність на волі після відбуття покарання. У вузькому – систему організаційно-правових, соціально-економічних та ідеологічних заходів, що реалізуються учасниками кримінально-виконавчих відносин, спрямованих на створення передумов для виправного процесу та надання матеріальної й іншої соціальної підтримки засудженим, які її потребують [7, 52].

Враховуючи вищезазначене, а також історичні аспекти становлення та розвитку інституту соціальної роботи, та надання допомоги засудженим в період відбування покарань та після його завершення, ми розуміємо під поняттям "соціальна робота із засудженими" – це комплекс державних і недержавних організаційно-правових, соціально-економічних, психолого-педагогічних та ідеологічних заходів у вигляді сприяння, підтримки та послуг, які надаються засудженим, з метою подолання та пом'якшення життєвих труднощів, підтримання їх соціального статусу і повноцінної життєдіяльності та спрямовані на створення передумов для виправного процесу і адаптації їх в суспільстві.

Слід погодитися з О.О. Лук'янчук, яка стверджує, що інститут соціальної роботи із засудженими мають загальний об'єкт – засудженого, який потребує допомоги, а також схожий зміст – діяльність щодо надання необхідної допомоги. [7, 54]. Вітчизняні вчені В. Андрущенко, М. Лукашевич та інші, спираючись на теорію О. Холостової, за визначенням "соціальна робота" розуміють професійну діяльність з надання допомоги інвалідам, групам і спільнотам, посилення чи відродження їхньої здатності до соціального функціонування та створення сприятливих умов для досягнення цих цілей." [8, 16]. Т.В. Семигіна під соціальною роботою розуміє професійну діяльність фахівців із соціальної роботи, основною цінністю якої є якість життя кожної людини [9, 116].

В.П. Бех зазначає, що сутність соціальної роботи як цілісності в будь-якому суспільстві має загальну рису, завдяки якій вона відрізняється від економічної, політичної та ідеологічної складової у соціальному організмі. Це – творення і відтворення людини як єдиного джерела соціального світу і головного суб'єкта соціального життя [10, 37]

Прикладом широкого тлумачення управлінського змісту соціальної роботи є трактування А.Й. Капської, яка розуміє останню як філософський, психолого-педагогічний феномен, який вбирає в себе багатогранність будь-якої особистості та професійної діяльності фахівця у соціальній сфері: "це інтегрована управлінська діяльність, спрямована на зміну сукупності умов функціонування і розвитку процесів із метою досягнення оптимізації їхньої відповідності до інтересів і потребам особистості, груп суспільства".

При цьому автор пояснює, що таке широке тлумачення соціальної роботи дозволяє розглядати її як феномен, метою якого є корекція соціальних відносин, соціальних процесів, соціальних умов і соціальних технологій. Можна говорити про соціальну роботу не лише як професійну практичну діяльність, а й як феномен суспільного життя, який включає і практичну, наукову і навчальну діяльність у цій галузі, а також знання, визнання, інституціалізацію у суспільстві цього феномена [11, 17].

Так, Д. Ягунов, досліджуючи соціальну політику держави відносно засуджених, робить висновок про те, що ресоціалізація це "напрямок державної соціальної політики, спрямований на надання комплексу соціальних послуг засудженим, які відбули чи відбувають покарання, та особам, для яких ув'язнення обрано як запобіжний захід, з метою їх повернення до суспільства і включення як здорових і повноцінних його членів". Реалізація цього напрямку соціальної політики держави, стверджує він, "відбувається в результаті створення відповідних

управлінських механізмів взаємодії між установами пенітенціарної системи, спеціалізованими державними агенціями, на які покладений обов'язок надання засудженим та ув'язненим соціальних послуг як у пенітенціарних установах, так і в умовах вільного суспільства, та громадськими інституціями" [13, 34].

П.Д. Павленок стверджує, що соціальну роботу можна (і необхідно) розглядати не тільки як діяльність, спрямовану на надання допомоги, а й як діяльність з попередження негативних наслідків у поведінці, в життєдіяльності окремих особистостей, груп, прошарків [12, 46]. Потрібно не тільки лікувати "соціальні хвороби", зазначає він, але й попереджувати їх.

Закон України "Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю" соціальну роботу визначає як діяльність уповноважених органів, підприємств, організацій та установ, що здійснюють соціальну роботу, а також фахівців з соціальної роботи та волонтерів, яка спрямована на соціальну підтримку сімей, дітей та молоді, забезпечення їхніх прав і свобод, поліпшення якості життєдіяльності, задоволення інтересів та потреб.

Таким чином, аналіз запропонованих визначень вказує на те, що спільним для них є розуміння соціальної роботи як професійно практичної діяльності, де акцент робиться на допомозі індивіду, групі осіб, спільноті у кризових або важких життєвих ситуаціях. Важливе місце в соціальній роботі, на нашу думку, повинно відводитись й профілактиці виникнення таких ситуацій.

Кримінально-виконавчий кодекс України, зобов'язавши органи і установи виконання покарань створювати умови для виправлення і ресоціалізації засуджених, визначає цю діяльність одним із напрямків державної соціальної політики. Адже не є таємницею те, що кримінально-виконавча система на сьогоднішній день сприяє проблемам безробіття, бездомності, бідності та злочинності в Україні, тобто тим проблемам, на розв'язання яких спрямована соціальна політика.

Установа виконання покарання розглядається не як один із суб'єктів ресоціалізації, а тільки як посередник між засудженими і спеціалізованими державними та громадськими інституціями, на які покладений професійний обов'язок надання засудженим та ув'язненим соціальних послуг. Це було б дуже добре, якби така модель ресоціалізації реально працювала в масштабах країни. Ми схилиємося й до позитивних результатів її діяльності.

На підставі вищевикладеного робимо висновок, що соціальна робота із засудженими, які відбувають покарання може бути реалізована при умові єдиної цілісної системи, чіткої організаційно-управлінської структури спеціалізованих державних інституцій, на які б покладалися обов'язки щодо надання засудженим соціальних послуг.

ЛІТЕРАТУРА

1. Виправно-трудоий кодекс України: науково-практичний коментар (Відп. ред.: Шахун В.І.). – К.: НАВСУ – "Правові джерела". – 2000. – 335 с.
2. Кримінально-виконавчий кодекс України від 11.07.2003р. №1129-IV // Бюлетень законодавства і юридичної практики України. – К.: Юрінком Інтер. – 2005. – №3. – 464 с.
3. Кримінально-виконавчий кодекс України: науково-практичний коментар / А.Х. Степанюк, І.С. Яковець; за заг. ред. Степанюка А.Х. – Х.: ТОВ "Одіссей", 2005. – 560 с.
4. Положення про відділення соціально-психологічної служби установи виконання покарань: Наказ Державного департаменту України з питань виконання покарань від 17.03.2000 року №33 // Збірник нормативних документів і методичних рекомендацій з питань організації виховної та соціально-психологічної роботи серед осіб, засуджених до позбавлення волі / Уклад.: Ю. Олійник, С. Скоков, О. Янчук, – К.: "МП Леся", 2002. – 312 с.
5. Великий енциклопедичний юридичний словник / За редакцією акад. НАН України Ю.С. Шемшученка. – К.: ТОВ Видавництво "Юридична думка", 2007. – 660 с.
6. Основы социальной работы: учебник / Отв. ред. П.Д. Павленок. – 2-е изд., испр. и доп. – М.: ИНФРА-М, 2003. – 395 с.

7. Лукьянчук Е.О. Правовые и организационные аспекты социальной работы с осужденными, отбывающими наказание в виде лишения свободы: дис... канд. юрид. наук: 12.00.08 / Лукьянчук Елена Олеговна. – Вологда, 2007. – 203 с.
8. Социальная работа: уч. посібник / под ред. В.И. Курбатова – 2-е изд. – Рн/Д.: Феникс, 2003. – 568 с.
9. Семигіна Т. Соціальні працівники: як їх навчати / Т. Семигіна // Соціальна політика і соціальна робота. – 2002, № 1 (21). – С. 114-120.
10. Бех В.П. Цілісність соціальної роботи: методологічні, теоретичні та праксеологічні аспекти / В.П. Бех // Соціальна робота в Україні на початку ХХІ століття: проблеми теорії та практики: Матеріали доповідей на Міжнародній науково-практичній конференції 29-31 жовтня 2002 року. – К., 2002. – С. 25-40.
11. Соціальна робота: технологічний аспект / за заг. ред. проф. А.Й. Капської. – К.: ДЦССМ, 2004. – 364 с.
12. Основы социальной работы: учебник / Отв. ред. П.Д. Павленок. – 2-е изд., испр. и доп. – М.: ИНФРА-М, 2003. – 395 с.
13. Ягунов Д.В. Пенітенціарна система України: історичний розвиток, сучасні проблеми та перспективи реформування: монографія / Д.В. Ягунов // Державна пенітенціарна служба України. – 4-те вид; перероб. та доп. – Одеса: Фенікс, 2011. – 178 с.

УДК 343.77

ПІДСТАВИ ТА УМОВИ ВІДМЕЖУВАННЯ УМИСНОГО ЗНИЩЕННЯ АБО ПОШКОДЖЕННЯ МАЙНА ВІД ОКРЕМИХ СУМІЖНИХ СКЛАДІВ ЗЛОЧИНІВ

Миرونюк С.А., здобувач

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

У статті визначені підстави та умови відмежування умисного знищення або пошкодження майна від окремих суміжних складів злочинів, окреслені напрямки удосконалення кримінального законодавства.

Ключові слова: умисне знищення та пошкодження майна, суміжні склади злочинів, підстави та умови відмежування складів злочинів.

Миرونюк С.А. ОСНОВАНИЯ И УСЛОВИЯ ОТГРАНИЧЕНИЯ УМЫШЛЕННОГО УНИЧТОЖЕНИЯ ИЛИ ПОВРЕЖДЕНИЯ ИМУЩЕСТВА ОТ ОТДЕЛЬНЫХ СМЕЖНЫХ СОСТАВОВ ПРЕСТУПЛЕНИЙ / Днепропетровский государственный университет внутренних дел, Украина

В статье определены основания и условия отграничения преднамеренного уничтожения или повреждения имущества от отдельных смежных составов преступлений, очерчены направления усовершенствования криминального законодательства.

Ключевые слова: преднамеренное уничтожение и повреждения имущества, смежные составы преступлений, основания и условия отграничения составов преступлений.

Mironyuk S.A. GROUNDS AND TERMS OF INTENTIONAL ELIMINATION OR DAMAGE OF PROPERTY FROM SEPARATE CONTIGUOUS COMPOSITIONS OF CRIMES / Dnepropetrovsk state university of internal affairs, Ukraine

In the article certain grounds and terms of intentional elimination or damage of property are from separate contiguous compositions of crimes and offences, outlined directions of improvement of criminal legislation.

Key words: intentional elimination and damages of property, contiguous compositions of crimes, foundation and condition of compositions of crimes.

Слід зазначити, що підставами відмежування умисного знищення або пошкодження майна від суміжних складів злочинів є передусім предмет та спосіб вчинення злочину.